

Marie Benešová: Iniciační svátostí v kanonickém a liturgickém právu posudek vedoucího diplomové práce

Již samotný název práce prozrazuje schopnost autorky náležitě rozlišovat. Církevní disciplína týkající se svátostí má totiž dvojí podobu: kanonickoprávního rámce (*ius de re liturgica*) a liturgických rubrik (*ius liturgicum*), proto zde užívá autorka pojmů kanonické a liturgické právo. Platný Kodex kanonického práva (CIC/1983) nadřazuje ve svém kán. 2 kanonický rámec nad liturgické knihy, které se v případě nesouladu s ním musí revidovat a přizpůsobit.

Vzájemné sepětí iniciačních svátostí je také sakramentálně-teologickým a pastorálně-teologickým oříškem. Běžná pastorační praxe v latinské církvi (na rozdíl od církví východních) totiž neodpovídá teologickému principu, podle kterého je mezi třemi iniciačními svátostmi vzájemně se stupňující vztah, kdy biřmování posiluje přijatý křest a teprve vrcholem iniciace má být přijetí Eucharistie. Běžné předsouvání prvního svatého Přijímání dětí před biřmování mladistvých vyvolává v této souvislosti řadu otázek.

Aby bylo možno kvalifikovaně rozebírat kanonickoprávní rámec i jeho liturgickoprávní konkretizaci, je třeba pracovat především se samotnými prameny kanonického práva a liturgickými knihami. Autorka uvádí v seznamu literatury ne méně než 57 takovýchto pramenů a církevních dokumentů, navíc obsahuje její seznam také 51 položek sekundární literatury, a to nejen českojazyčné, nýbrž i v italském a anglickém jazyce. To bezesporu přispívá i představě o celkovému autorčině rozhledu v rámci zvoleného tématu. Vědecký charakter práce ještě podtrhuje rozsáhlý poznámkový aparát. V něm se nacházejí jak odkazy na prameny či jejich citace, tak i vysvětlující poznámky z použité odborné literatury. Poznámky jsou místy dokonce velmi podrobné, avšak nejeví se, že by byly samoúčelně kumulovány.

Práce se člení do pěti kapitol, z nichž centrální a pro zvolené téma klíčová je kapitola čtvrtá, pojednávající konkrétně každou z iniciačních svátostí zvlášť, a proto také právě tato kapitola je ještě podrobněji členěna na detailnější subkapitoly. První kapitolu představuje úvod, pátou pak závěr.

Druhá kapitola, nazvaná Posvěcující služba církve, prozrazuje, že základní referencí pro autorčin výklad je platný Kodex kanonického práva, který svoji čtvrtou knihu, jejímž těžištěm je svátostné právo, uvádí právě do rámce této obecnější tematiky. Základní ustanovení kodexu autorka vhodně komentuje v poznámkovém aparátu především za pomoci církevních dokumentů, a to nejen Druhého vatikánského koncilu, nýbrž také již Pia XII. Navíc nenechává bez povšimnutí také novely z období současného pontifikátu (*Magnum principium*).

Třetí kapitola ještě zřetelněji ilustruje souhru mezi Kodexem kanonického práva, jehož těžiště se nalézá v hlavním autorčině textu, a magisteriálními dokumenty ve spojení s teologickými výklady, které se nacházejí především v poznámkovém aparátu. Ty nejzákladnější teologické distinkce jsou však samozřejmě obsaženy také v samotném textu (Ursakrament, Grundsakrament; *ex opere operato*, *ex opere operantis*). Nesnadné je pak téma případného společenství ve svátostech (*communicatio in sacris*) s křesťany nekatolických církví a církevních společenství, které umožnil až vývoj po Druhém vatikánském koncilu. Autorka nejenže zde cituje kodexové právo, nýbrž vhodně odkazuje na dokument (Apoštolským stolcem schválený dekret) České biskupské konference „Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví“.

Ve čtvrté kapitole se autorka nejprve věnuje „bráně ke svátostem“, tedy křtu. Průvodcem pro teologické uchopení této svátosti slouží autorce především Katechismus katolické církve. Odkazuje se v něm také na dokumenty církevních otců Augustina či Řehoře Nazíánského, jejichž krása autorka neodolala. Při diskusi by bylo vhodné rozvést, co autorka uvedla o formě

udílení křtu pokropením (*per aspersionem*), kterou jako teoretickou možnost připouští Kodex kanonického práva z roku 1917. K jakému výsledku došla dohoda o vzájemném uznávání křtu katolické církve s Českobratrskou církví evangelickou ohledně tohoto způsobu udílení křtu? Dále by také bylo vhodné pohovořit o odložení křtu dítěte do doby, kdy bude možno dojít k oprávněnému očekávání, že dítě bude vychováno ve víře. K poznámce 133 ohledně přítomnosti malých dětí, které by mohly být křtěny: nevíme sice, zda v rodinách Kornélia či Lýdie byly takové děti, avšak nelze to jednoznačně vyloučit. Co o tom autorka soudí? Navíc nelze zapomínat, že v antické rodině byli přítomni též otroci.

Druhou svátostí pojednávanou ve čtvrté kapitole je biřmování. Zde posloužila autorce ke vládnutí teologických souvislostí hodnotná monografie z pera Benedikta Mohelníka. Zároveň autorka také uvádí velmi bohatý řetězec biblických citací, a to i starozákonních, které tuto svátost, resp. působení Božího Ducha v různých obměnách ilustrují, zatímco v duchu liberálně protestantské exegeze by biřmování jakožto svátost Nového zákona neobstálo. Námětem pro diskusi by mohl být současný trend postupného snižování věku biřmovanců, který se mnohde již blíží dřívější praxi, kdy byly biřmovány děti, které dosáhly užívání rozumu.

Třetí a poslední svátostí pojednávanou ve čtvrté kapitole je pak Eucharistie. Nelze pominout, že na některých teologických důležitých místech se autorka odváží citovat také originální slova z novozákonní řečtiny v alfabétě, zde například dvojici sóma – sarx. Autorka nezamlčuje problém liturgických abúzů a nedbalého sloužení eucharistické liturgie. K ilustraci potřeby náležité hloubky se tak odvolává na dokument papeže Františka *Desiderio desideravi*, k nutnosti odstranit vyslovené nešvary pak na instrukci *Redemptionis sacramentum*. Vzhledem k tomu, že Eucharistie se slaví, přijímá a uctívá, naskytlo se autorce více prostoru pro její líčení těchto rozmanitých aspektů téže svátosti, takže se odváží i stručně popsat průběh mešní liturgie, avšak nikoli mechanicky, nýbrž vždy s příslušnými poznámkami z relevantních církevních dokumentů. Autorka opět zaznamenala novinku zavedenou za současného pontifikátu, totiž motu proprio *Spiritus Domini*, které umožňuje vykonávat trvalou službu lektorátu i akolytátu nejen mužům, nýbrž i ženám. Vzhledem k tomu, že autorka tolik zdůraznila význam Eucharistie (jako *fons et culmen* života a působení církve), je vhodné jí položit otázku, jak se dívá na poněkud dehonestující způsob vyjadřování o tom nejdůležitějším, co církve koná, kdy se např. hovoří o bohoslužebném „provozu“, „návštěvě“ či „návštěvnosti“ kostelů. Jak hodnotí také vžitou představu, že účast na mši svaté lze nahradit sledováním televizních přenosů, a rovněž způsob uvažování, podle kterého je slavení Eucharistie jen jakousi samozřejmostí, která nestojí za zvláštní zmínku, zatímco hodnotné a zviditelňující je dnes především pořádání akcí a provádění aktivit.

V závěru pak autorka shrnuje své nejdůležitější poznatky. Má za to, že dostatečně zmapovala i v nedávných letech vydané nové dokumenty, takže práce zůstává otevřená pro případné doplnění dalšími výsledky teologického, kanonickoprávního a liturgického vývoje.

Práce prozrazuje velmi poctivou snahu a solidní způsob používání právních, liturgických a dalších církevních pramenů. Zvládnutí komplexní problematiky předurčuje klasifikaci práce stupněm **výborně**. Lze očekávat, že autorka bude také kvalifikovaným způsobem reagovat na některé dotazy, které jsou v tomto posudku předestřeny.

Praha, 9. 5. 2023

doc. Stanislav Přibyl
vedoucí práce